

Technická univerzita v Liberci
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra pedagogiky a psychologie

Studijní program: Doplnkové pedagogické studium

Kombinace:

Příčiny poklesu prospěchu při přechodu žáků ze ZŠ na SOŠ

Reasons of falling student's results at change basic school to
secondary one

Die Ursachen des Rückganges der Ergebnissen beim
Übergang von der Grundschule auf die Fachschule

Bakalářská práce: 06-FP-KPP- 007

Autor:

Ing. Veronika Machová

Podpis:

Adresa:

Jiráskova 391/43

460 14 Liberec 14

Vedoucí práce: Ing. David Čapek

Konzultant:

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh	grafů
50	7949	2		14	6	12

V Liberci dne: 3.1. 2007

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 3.1. 2007

Ing. Veronika Machová

Anotace

Tato bakalářské práce má charakter výzkumu a zaměřuje se na zjištění obecných příčin poklesu prospěchu při přechodu žáků ze základní školy a na školu střední.

Pro zjištění těchto příčin byla zvolena metoda dotazníku formou osobního dotazování. Bylo osloveno 115 studentů dvou středních odborných škol v Liberci. Jedná se o školy Střední průmyslová škola textilní a Střední škola Stavební a dopravní.

Vyhodnocení výsledků je zaznamenáno do grafů.

Annotation

This work is characterized as a research and the main purpose is to practise results of falling students' studying results at the proces of changing basic schoul to secondary one.

For the determination of this results was choosen questionare. 115 students from two secondary schools in Liberec were asked for this research.

The evaluation is practised by percentage and results are represented by graphs.

Anotation

Der Zweck meiner Schlussarbeit ist die Durchführung und die Einschätzung der pädagogischen Forschung, die auf die Feststellung der gemeinsamen Ursachen des Rückganges des Ergebnissen beim Übergang von der Grundschule auf die Fachschule gezielt ist.

Für die Feststellung dieser Ursachen wurde die Methode des Fragebogens gewählt. Es wurden 115 Studenten in Liberec befragt.

Die Einschätzung der Ergebnisse wird in die Graphen verzeichnet.

Klíčová slova

Pedagogický výzkum – proces pedagogického výzkumu – metody pedagogického výzkumu – dotazník – tvorba dotazníku – vyhodnocení dotazníku

Pedagogy research – process of pedagogy research – methods of pedagogy research – questionnaire – work of questionnaire – evaluation of questionnaire

Die pedagogische Forschung – der Prozess der pedagogischen Forschung – die Methoden der pedagogischen Forschung – der Fragebogen – die Schaffung des Fragebogens – die Einschätzung der Ergebnissen

Obsah

ÚVOD.....	12
1 PSYCHOLOGIE UČENÍ.....	13
1.1 Obecná charakteristika učení.....	13
1.2 Zákoný učení.....	14
1.2.1 Zákon motivace v učení.....	14
1.2.2 Zákon zpětné informace.....	15
1.2.3 Zákon transferu.....	16
1.2.4 Zákon opakování.....	16
1.3 Podmínky efektivního učení.....	16
1.3.1 Podmínky učení související s učícím se jedincem.....	17
1.3.2 Podmínky učení související s osobností učitele.....	17
1.3.3 Podmínky související s učebním materiálem.....	18
1.3.4 Podmínky související s procesem učení.....	18
1.4 Činitelé působící ve vyučování.....	18
2 PSYCHOLOGICKÁ ANALÝZA PŘÍČIN NEPROSPĚCHU.....	20
2.1 Příčiny neprospěchu žáka.....	20
3 PEDAGOGICKÝ VÝZKUM.....	22
4 PŘÍPRAVA A ORGANIZACE VÝZKUMU.....	23
4.1 Výzkumné metody a techniky.....	24
4.1.1 Metody obecné.....	25
4.1.1.1 Pozorování.....	25
4.1.1.2 Experiment.....	26
4.1.2 Metody specifické.....	27
4.1.2.1 Sebepozorování (introspekce).....	27
4.1.2.2 Psychologický rozhovor (interview).....	28
4.1.2.3 Dotazník.....	29
4.1.2.4 Posuzovací škály.....	31
5 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	33
5.1 Metoda prováděného výzkumu.....	33
6 VYTIPOVÁNÍ KONKRÉTNÍCH STŘEDNÍCH ŠKOL, KDE BYL VÝZKUM PROVÁDĚN A JEJICH ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA.....	34
6.1 Základní informace o jednotlivých středních školách.....	34
6.1.1 Střední průmyslová škola textilní.....	34
6.1.2 Střední škola stavební a dopravní.....	35

7 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU KE ZJIŠTĚNÍ OBECNÝCH PŘÍČIN POKLESU PROSPĚCHU PŘI PŘECHODU ŽÁKŮ ZE ZŠ NA SŠ	37
7.1 Metodika vyhodnocení	37
7.1.1 Vyhodnocení dotazníku	37
ZÁVĚR	47
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49
SEZNAM PŘÍLOH.....	50

Seznam použitých zkratek a symbolů

%	procento
aj.	a jiné
apod.	a podobně
např.	například
SOŠ	střední odborná škola
SPŠT	Střední průmyslová škola textilní
SŠ S a D	Střední škola stavební a dopravní
SŠ	střední škola
tzn.	to znamená
ZŠ	základní škola

Úvod

Výzkum je systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřují hranice vědomostí lidstva. Výzkumem se potvrzují nebo vyvracejí dosavadní poznatky, anebo se získávají nové poznatky.

Tato práce má charakter pedagogického výzkumu a zaměřuje se na zjištění možných příčin poklesu prospěchu při přechodu žáka ze ZŠ na SŠ.

Období přechodu žáka ze ZŠ na SŠ je již tradičně spojeno s řadou změn v žákově životě. Tyto změny přinášejí s sebou závažné problémy, jež je žák nucen (samostatněji a s rostoucím pocitem zodpovědnosti) řešit.

Žákovy zájmy se diferencují a prohlubují, vyhraňují či zcela nově formulují. Je známo, že profesionální vývoj žáka je výsledkem neustálého vzájemného působení faktorů individuálních, skupinových, společenských.

Jedním z hlavních problémů tohoto období je pokles prospěchu při přechodu žáka ze ZŠ na SŠ. Jaké jsou vlastně hlavní příčiny tohoto poklesu a zda pomůže jejich znalost nalézt řešení pomoci žákům, se věnuje tato práce.

Výzkum je proveden formou dotazníku na Střední průmyslové škole Textilní a na Střední škole stavební a dopravní v Liberci a zúčastnilo se ho celkem 115 studentů z obou těchto škol.

Tato bakalářská práce je rozdělena do 7 kapitol. První čtyři kapitoly jsou věnovány teoretické části, týkající se učení a možných příčin neprospěchu žáků. Ve čtvrté kapitole je teoreticky popsána příprava a organizace výzkumu. Následující kapitoly se zabývají organizací, metodologií a vyhodnocení dotazníku. V závěru jsou shrnuty možné příčiny poklesu prospěchu, vyplývající z dotazníku.

1 Psychologie učení

1.1 Obecná charakteristika učení

Učení působí na všechny druhy psychických jevů a je definováno jako záměrný a cílevědomý proces osvojování vědomostí, dovedností a návyků. [2]

Učení plní funkci přizpůsobování se organismu k prostředí a ke změnám tohoto prostředí. Je to složitá činnost, v níž jsou obsaženy psychické procesy poznávací, citové a volní. Působí v něm pozornost, nálada, schopnosti a charakter. [3]

Lidské učení má mnoho forem. Z hlediska výchovné praxe se rozlišují zejména tyto formy: [3]

- **Senzomotorické učení** – v tomto učení se rozvíjejí zejména senzomotorické dovednosti a schopnosti a procesy názorného poznávání.
- **Učení poznatkům** – jde o osvojování poznatků o přírodě, společnosti, technice apod. dle jednotlivých vědních oborů, oblastí praxe, učebních předmětů. Přitom dochází zejména k osvojování vědomostí.
- **Učení metodám řešení problémů** – tyto metody rozvíjejí zvláště myšlenkové procesy, intelektové dovednosti a schopnosti.
- **Sociální učení** – jde o učení žít mezi lidmi, spolupráci s nimi, vycházení s nimi. Jím se osvojují sociální dovednosti, formují motivy a charakter.

Lidské učení se dá také dělit na učení bezděčné a záměrné. [2]

- **Bezděčné učení** – probíhá v rámci jakékoli činnosti (hra, práce aj.). Člověk si neuvědomuje, že si zároveň osvojuje nové vědomosti, dovednosti či způsoby chování. Nevýhodou ovšem je nesystematičnost tohoto učení.
- **Učení záměrné a řízené** – je to taková činnost člověka, která je zaměřena na naučení se přesně stanovených vzdělávacích a výchovných cílů. Toto učení je systematické, směřuje k dosažení předem stanoveného cíle a je řízeno vůlí. Jakmile je učení záměrně řízené a kontrolované, jedná se o vyučování a výchovu.

Druhy lidského učení lze třídit i jinak. Rozlišuje se např. učení: [2,3]

- **Podmiňovací** – podstatou je vytváření podmíněných reflexů v mozku
- **Verbální** – nejrozšířenější druh lidského učení, díky němu si člověk osvojuje sled odpovědí, který má verbální (slovní) povahu. Verbálně se osvojuje řada údajů důležitých pro základní vzdělání. Verbální podání učiva ze strany žáka však musí být vždy spojeno s porozuměním obsahu. Toto učení se opírá o slova jako symboly předmětů, dějů, vztahů.
- **Pojmové** – navazuje na verbální učení, ale větší důraz je kladen na mentální aktivitu subjektu. Je dáno procesy vytváření a osvojování pojmů a přispívá k rozvoji myšlení žáka.
- **Řešení problémů** - je pokládáno za nejsložitější druh učení, velkou měrou se při něm uplatňují procesy myšlení. Vyřešením problému získává subjekt novou odpověď, novou formu chování, která předtím nebyla k dispozici a kterou je možno v nových analogických situacích uplatnit. Získané poznatky mají velkou trvalost, značnou hloubku a snáze se uplatňují v nových situacích, neboť žák si princip lépe zapamatuje a dokáže ho pohotově uplatnit a aplikovat i v poněkud odlišné situaci.

1.2 Zákony učení

Některé aspekty lidského učení jsou tak významné, že byly formulovány v podobě obecnějších zákonitostí. K nejdůležitějším patří: zákon motivace v učení, zákon zpětné informace, zákon transferu a zákon opakování.[2]

1.2.1 Zákon motivace v učení

Veškerá lidská činnost probíhá na určité aktivační úrovni.. Aktivizace je stav mobilizace a pohotovosti energetických zdrojů, které umožňují činnost. Lidské učení jako jedna z forem činnosti také probíhá na základě jisté aktivace jedince. Se zvyšováním aktivity se zlepšuje rychlost učení, přesnost osvojování učiva i trvanlivost osvojovaných poznatků. Jedním z hlavních aktivujících činitelů je **motivace**. [2]

Motivace je jistým stavem vnitřní aktivace jedince, vyplývajícím z potřeb a zaměřeným na uspokojování těchto potřeb. Základním činitelem, který uvádí činnost do chodu, je **motiv**.

Jednotlivé motivy, vycházející z potřeb, jsou možnými příčinami chování.[2]

Motivaci lze dělit na vnitřní a vnější:[3]

- **Vnitřní motivace** – je stav, který nutí jedince něco dělat pro vlastní uspokojení.. Žák, který je vnitřně motivován, se učí ochotně, protože učení ho těší a jeho výsledek ho uspokojuje. Vnitřní motivace má velký význam pro školní učení a při jejím vytváření je důležitá role učitele.
- **Vnější motivace** – je stav, kdy se žák neučí z vlastního zájmu, ale vlivem vnějších motivačních činitelů. Záporný vztah k učivu vytváří frustrující bariéru na cestě ke splnění stanovených požadavků.

Výsledky žáka v učení jsou tím lepší, čím je motivace intenzivnější. Optimální je střední úroveň motivace. Při příliš vysoké= motivaci negativně působí strach, tréma aj. a výkon žáka klesá. Při určování motivačních účinků odměny a trestu v učení je třeba brát v úvahu i osobnostní vlastnosti žáka. Motivační účinek odměn a trestů však často nezáleží na jejich druhu a stupni, ale na tom, kdo a jak je uděluje. Důležitou roli zde sehrává především osobnost učitele. Má-li být odměna a trest pedagogicky účinné, musí žák vědět, za co je dostává. [7]

1.2.2 Zákon zpětné informace

Tento zákon úzce souvisí se zákonem motivace. Člověk získává zpětné informace o svém výkonu:

- a) sám – ověřuje si výsledky své činnosti
- b) prostřednictvím vnějších systémů (např. učitel) – tyto informace ovšem nemusí být přijímány jednoznačně, žák je musí umět číst, zpracovat, uděluje jim význam v rámci kontextu celé činnosti

Zpětná vazba by měla jak přinášet informace o správnosti výsledků učení, tak umožňovat průběžnou kontrolu procesu učení.[2]

1.2.3 Zákon transferu

Transfer (přenos) znamená uplatnění naučeného vzorce reagování v nové podobné situaci. Dříve naučené formy chování (vědomosti, dovednosti) ovlivňují učení novým formám chování. Čím je druh učení vyšší, tím více se uplatňuje transfer.[2]

1.2.4 Zákon opakování

Opakování je závažnou podmínkou učení. Je nutné pro vytvoření spojů nebo zapamatování sledu několika prvků. Má-li být opakování účinné, je nutné, aby bylo aktivním procesem, během něhož dochází k modifikaci předcházejících úkonů a k aktivnímu přetváření původní činnosti. Cílem je přepracování a zdokonalení dříve osvojeného učiva. Dochází k lepší identifikaci učebních prvků, k jejich diferenciaci a začlenění do celku učební látky. Při opakování je nutné se zaměřit na nové souvislosti, na dosud nepovšimnuté stránky učebního materiálu, k opakovanému učivu se přiřazují starší poznatky.[2]

1.3 Podmínky efektivního učení

Efektivita učení je poměr mezi výsledky učení a vynaloženým časem. Učení probíhá za určitých podmínek, které spolu těsně souvisí a vzájemně na sebe působí. K nejdůležitějším podmínkám efektivního učení patří následující: [2]

1.3.1 Podmínky učení související s učícím se jedincem (spočívající v osobnosti žáka)

Aby proces učení probíhal efektivně, je nutné respektovat žakovu osobnost s jeho věkovými a individuálními zvláštnostmi.[2]

- **Věkové zvláštnosti žáků** – u dětí v mladším školním věku je vhodné se při učení opírat o dobrou úroveň mechanické paměti. Ve středním školním věku schopnost mechanického vštěpování učební látky klesá a je nahrazena schopností zapamatovat si učivo na základě věcných souvislostí.
- **Individuální zvláštnosti žáků**
 - a) **Vědomosti, dovednosti a návyky**, které si žák přináší z předcházející doby. Mezery ve vzdělání ztěžují osvojování nové látky.
 - b) **Schopnosti** – každý učitel by měl znát hranici intelektových možností svých žáků. Učení totiž může být méně efektivní v případě přetěžování žáků i v případě nedostatečného využití jejich mentální kapacity.
 - c) **Osobnostní vlastnosti** – proces učení probíhá efektivně za předpokladu, že žák využívá předností svého temperamentového typu. Podmínkou efektivního učení jsou i určité charakterové vlastnosti, především vytrvalost, svědomitost, pečlivost, zodpovědnost., aj.

1.3.2 Podmínky učení související s osobností učitele

Efektivita učení závisí také na osobnosti učitele, jeho odborných znalostech a pedagogických schopnostech. Mezi podmínky související s osobností učitele patří:[2]

- a) **Motivace a aktivace žáka**
- b) **Dodržování zásady systematičnosti, názornosti a přiměřenosti**
- c) **Diferencovaný přístup k žákům**, s ohledem na individuální a věkové zvláštnosti

1.3.3 Podmínky související s učebním materiálem

- a) **Vědomí významu učebního materiálu** – učitel by měl na začátku každého tématického celku zdůraznit jeho význam pro osobní rozvoj žáků a jeho praktickou použitelnost
- b) **Frekvence učebního materiálu** – znovupoznání usnadňuje proces učení
- c) **Strukturace učebního materiálu** – strukturovaný učební celek si žáci snadněji zapamatují [2]

1.3.4 Podmínky související s procesem učení

- a) **Metoda učení** – je dána jednak obsahem učiva, jednak individuálními rozdíly mezi žáky
- b) **Hygienické podmínky** – správné osvětlení místnosti, přiměřená teplota, klid při učení, emoční atmosféra a dobré sociální klima [2]

1.4 Činitele působící ve vyučování

Vyučování je proces předávání informací, zvláště dětem a mladistvím, k jejich přípravě pro budoucí život.. Obsahuje nejen poznávání a učení, ale také sociální komunikaci, únavu a volní úsilí, řešení konfliktů, rozmanité emoce. Pro mnoho žáků i jejich rodičů je vyučování zdrojem problémů, konfliktů, stresu – např. nechut' k učení, chození za školu, úteků dětí z domova před vysvědčením, aj. [3]

Ve vyučování působí větší počet činitelů, takže prospěch či neprospěch žáka a úspěch či neúspěch učitele závisí na mnoha podmínkách, mezi které patří např: žáci, učitelé, pedagogické požadavky a podmínky, prostředí.

Psychologie orientuje učitele především na důkladné poznání žáka, na vnitřní podmínky jeho činnosti, výkonu, prospěchu či neprospěchu. Jsou to především: [3]

- žákův přítomný stav, jeho únava a pozornost
- biologické podmínky žákovy činnosti a jeho vývoje

- motivace k učení
- schopnosti a dosud osvojené či neosvojené vědomosti a dovednosti
- procesy poznávání a učení
- rysy osobnosti, včetně morálního charakteru

Uvedené vnitřní podmínky žákova výkonu jsou nedílně spjaty s vnějšími podmínkami – především učitel a jeho interakce se žákem.

Klíčový význam má emoční klima ve školní třídě a ve škole. Vždy jde o vystižení uceleného souboru podmínek, a to v individuálních zvláštnostech a kombinacích. [3]

2 Psychologická analýza příčin neprospěchu

Školní výkon je ovlivňován celou řadou faktorů, které je nutno brát v úvahu. Každý případ špatného prospěchu má svou individuální souhrn příčin a podmínek, vlastní vývoj a dynamiku.[2]

Neprospívání je dynamický jev, který lze vnímat z hlediska možných změn a vývoje. S vývojem osobnosti žáka tak může docházet i k určitým změnám v jeho školních výkonech a prospěchu. Vhodnými výchovnými vlivy lze žákovy školní výsledky ovlivnit, je ale dobré znát všechny jejich příčiny. Neprospívající žák je ten, který soustavně nedosahuje předepsaných učebních výsledků, tzn. výsledků přiměřené svým předpokladům. [2]

Faktory, které ovlivňují žákův prospěch, lze rozdělit na vnitřní a vnější příčiny.

- Do kategorie **vnitřních** příčin se zařazuje vše, co souvisí s osobností žáka, co vyplývá z jeho osobnostních vlastností – jsou to tedy vnitřní podmínky žákovy učební činnosti.
- Mezi **vnější** faktory neprospěchu patří rodina a rodinné prostředí, škola a nakonec i širší sociální prostředí, s kterým se žák dostává do styku.

V záporném působení těchto činitelů je možné spatřovat příčiny neprospívání žáků. [2]

2.1 Příčiny neprospěchu žáka

Školní neprospěch může být z hlediska osobnosti samotného žáka způsoben celou řadou příčin. Mezi nejčastější příčiny lze zahrnout následující: [2]

- nevhodná výchova
- citové strádání
- nevhodný denní režim
- nevhodný přístup učitele (např. příliš autoritativní přístup, neadekvátní požadavky na žáka...)
- konflikty dítěte v žákovském kolektivu

- vliv vztahů mezi rodinou a školou
- nevhodné prostředí a osoby, ve kterém tráví žák volný čas
- snížená úroveň rozumových schopností
- mimointelektové faktory:
 - vývojově podmíněné změny
 - fyzický stav dítěte
 - psychický stav dítěte

Školní prospěch je tedy podmíněn celou řadou faktorů, které mají u každého žáka individuální podobu. Ne všechny faktory neprospěchu působí se stejnou účinností. Za nejvýznamnější lze považovat zejména tyto činitele: (nejvíce korelují s prospěchem žáka)

- vztah žáka ke školní práci
- rodinné prostředí a rodinná výchova
- úroveň rozumové vyspělosti žáka
- některé osobnostní vlastnosti žáka (např. houževnatost, svědomitost, pílě, aj.)

V narušení těchto faktorů je třeba hledat možné příčiny neprospívání. [2]

3 Pedagogický výzkum

Pedagogický výzkum je vědecká činnost zaměřená na systematický popis, analýzu a objasňování edukační reality a svůj badatelský zájem zaměřuje specifickým směrem na pedagogickou oblast. Svým rozsahem, tématickým pokrytím, metodologickou dokonalostí a systémovostí podporuje samotnou pedagogiku jako vědu, její kvalitu a možnosti jejího vývoje.[1]

Pedagogický výzkum se vyznačuje interdisciplinárním pojetím a širokým tematickým záběrem. Pokrývá různé výzkumné oblasti, zkoumá realitu na různé úrovni (základní, teoretický výzkum; empirický, aplikovaný výzkum), má rozličné přístupy (kvantitativní nebo kvalitativní) a rozmanité výzkumné metody a techniky.[1]

Pedagogický výzkum může plnit zcela pragmatický a pro společnost užitečný úkol – poskytovat aktuální, relevantní a také použitelná data, která mohou účelně napomáhat při rozhodovacích procesech ve vzdělávací politice na všech jejích úrovních.[1]

V pedagogickém výzkumu je při řešení výzkumného problému možno postupovat dvěma základními výzkumnými přístupy, které lze chápat jako dva odlišné úhly pohledu na tutéž zkoumanou pedagogickou realitu. Tyto dvě metodologické orientace jsou označovány jako *kvantitativní a kvalitativní výzkum*. [8]

- **Kvantitativní výzkum** – označuje metodologii výzkumu v pedagogice a sociálních vědách, která je založena na filosofii pozitivismu. Zdrojem poznání je proto pouze objektivní a co možná nejpřesnější zkoumání edukační reality. Cílem výzkumu je objasňování jevů na základě vědecké teorie a ověřování hypotéz. Mezi hlavní výzkumné metody patří pozorování, rozhovor, dotazník a experiment.
- **Kvalitativní výzkum** – aplikuje jiné metodologické principy, je založen na fenomenologické filosofii. Zdrojem dat jsou přirozená prostředí, důraz je kladen na výklad zkoumaných jevů očima samotných aktérů, produktem je detailní popis často jednotlivých případů. Typickými metodami kvalitativního výzkumu jsou participační pozorování, případová studie, výzkum životního příběhu.

4 Příprava a organizace výzkumu

Každý výzkum se skládá z několika kroků, které jednak následují po sobě, jednak se časově překrývají. Tento postup je však nutno upravit podle individuálních potřeb jednotlivých výzkumů..

Mezi základní kroky výzkumu patří následující: [4]

- 1) **Stanovení výzkumného problému** – výzkum se zahajuje stanovením výzkumného problému. Zde se přesně formuluje, co chce výzkumník zkoumat. V této fázi se také stanoví, kdy, v jakých situacích a koho chce výzkumník zkoumat.
- 2) **Informační příprava výzkumu** – jedná se o studium informačních zdrojů (knih, článků, aj.)
- 3) **Příprava výzkumných metod = předvýzkum** – výzkumník si vybírá vhodnou výzkumnou metodu
- 4) **Sběr a zpracování údajů** – jde o konkrétní použití výzkumného nástroje v hlavním výzkumu. Údaje se registrují, zapisují, nahrávají apod. a potom zpracují do tabulek a grafů.
- 5) **Interpretace údajů**
- 6) **Psaní výzkumné zprávy** – výzkum téměř vždy končí písemným informováním o jeho průběhu a výsledcích. Výzkumná zpráva popisuje výzkum od začátku do konce.

Velikost výběrového souboru závisí především na: [4]

- a) požadované spolehlivost
- b) požadované přesnosti
- c) variabilitě základního souboru

Rozsah souboru se volí podle časových, finančních a materiálních možností výzkumníka. Záleží i na závažnosti výsledků. Má-li se na základě výzkumu dojít k důležitému rozhodnutí, na kterém může záviset osud školy, učitelův nebo žákův, je potřebný větší výběrový soubor, aby se zamezilo případnému kolísání údajů. Při dotazníkovém výzkumu obvykle stačí rozsah 100 respondentů. [4]

Každý výzkumný nástroj má dvě základní vlastnosti: [4]

- **Validita** – znamená schopnost výzkumného nástroje zjišťovat to, co zjišťovat má. Je to nejdůležitější vlastnost výzkumného nástroje. Mění se v závislosti na podmínkách výzkumu.
- **Reliabilita** – znamená přesnost a spolehlivost výzkumného nástroje.

4.1 Výzkumné metody a techniky

Výzkumná metoda je obecným metodologickým nástrojem k získání a zpracování dat, vymezujícím širší a komplexnější úhel pohledu na šetřenou problematiku.

Výzkumná technika je dílčím, speciálním nástrojem, který cíleně realizuje strategický záměr vymezený zvolenou metodou. Lze ji tedy považovat za dílčí, přesně limitované, konkretizované použití odpovídající metody. [5]

Psychologické metody používané v pedagogické psychologii lze charakterizovat různým způsobem. Jedním z používaných členění je dělení metod následujícím způsobem: [2,11]

- **Metody obecné**
 - pozorování
 - experiment
- **Metody specifické**
 1. Subjektivní techniky
 - sebepozorování (introspekce)
 - psychologický rozhovor (interview)
 - dotazník
 - posuzovací škály (stupnice)
 2. Objektivní techniky
 - psychofyzické metody
 - výkonové zkoušky
 - rozbor výsledků činnosti
 3. Projektivní techniky
 - písemné (údaje se sdělují písemně)

- slovní (verbální interpretace)
- kresebné (údaje se vyjadřují v kresbě)
- blíže nespecifikované (různé)

4.1.1 Metody obecné

Mezi metody obecné lze zařadit ty způsoby poznávání, které nepoužívá pouze psychologie, ale jsou využívány i v jiných vědních oborech. Mezi obecně používané nástroje patří pozorování a experiment. [2]

4.1.1.1 Pozorování

Umožňuje získávat zejména informace deskriptivního charakteru. Často je doplňkem jiných metod a podřizuje se celku výzkumu. Používá se zejména tehdy, když respondenti z různých důvodů nechtějí či nemohou popsat nebo vysvětlit své názory, postoje nebo činnosti. [6]

Jako poznávací a výzkumnou lze pozorování považovat za cílevědomé, soustavné, záměrné a plánovité vnímání jevů a procesů směřujících k odhalování podstatných souvislostí a vztahů u sledované skutečnosti.

Specifickým znakem pozorování je popisování přirozeného průběhu sledovaného jevu, do kterého pozorovatel nevnaší žádné vnější změny nebo podněty.

Při zvýšení kvality a objektivity pozorování je nutné určit následující body:[6]

- a) stanovit, co má být pozorováno
- b) způsob registrace daných jevů včetně zápisu získaných údajů
- c) způsob analýzy a hodnocení získaných údajů

S přihlédnutím k délce trvání se dělí pozorování na **dlouhodobé** a **krátkodobé**.

Dlouhodobé pozorování je využíváno ve školách, kde je žák pedagogickými pracovníky sledován v průběhu celého pobytu. [6]

Do této kategorie je možno přiřadit **kauzální pozorování**. Podstata tohoto pozorování spočívá v tom, že jsou sledovány jednotlivé, od normy se odchyloující, případy. Za nejčastější kauzální pozorování ve škole lze označit pozorování žáka, u kterého došlo k aktuálnímu zhoršení výkonnosti (jde většinou o zjišťování příčin selhávání žáka, který byl v předcházejícím období úspěšný).

Krátkodobé pozorování spočívá např. ve sledování žáků o přestávkách, při dozoru na kulturní či sportovní akci, případně pozorování žáků na školních výletech, školních kurzech apod.. Zjištění získaná při krátkodobém pozorování je nutné vnímat jako údaje aktuální povahy, mají většinou jen pomocný charakter.[6]

4.1.1.2 Experiment

Experiment je výzkumnou metodou, která synteticky využívá možnosti ostatních výzkumných metod. V rámci experimentálního postupu se používají různorodé metody sběru údajů (např. dotazník, škálování, testy, aj.). [4]

Ve své podstatě je to vědecká metoda, která se v pedagogické praxi využívá při nutnosti zjistit či prokázat existenci určitých aspektů. Je to diagnostická metoda, s jejíž pomocí se zkoumají psychické jevy v určitých, uměle vytvořených, podmínkách. Jde o promyšlený, cílevědomě propracovaný postup, při kterém jsou záměrně kontrolovány všechny významné vstupní faktory.

Pro experiment je typické a důležité zejména to, že je při něm možné:[4]

- měnit podmínky v jeho průběhu
- izolovat studovaný jev od jevů vedlejších a nepodstatných
- opakovat experimentální situaci
- přesně zachytit a zaznamenat průběh sledovaného jevu
- analyzovat průběh sledovaného či zaznamenaného jevu

Experiment může probíhat v přirozeném prostředí, ve kterém se jev vyskytuje (např. ve školní třídě). V tomto případě se jedná o **experiment přirozený**. Metoda tohoto experimentu se může uplatnit např. při pozorování interpersonálních vztahů žáků jedné třídy.[4]

Experiment se může ale také uskutečňovat v umělém (laboratorním) prostředí. Pak se jedná o **laboratorní experiment**.

4.1.2 Metody specifické

Specifičnost této skupiny metod spočívá v tom, že se jedná o diagnostické nástroje, jejichž převážná většina je specificky používána hlavně v psychologii.[2]

Metody specifické je možné dále rozdělit do tří základních skupin:[4]

- 1) **subjektivní techniky** – subjekt vypovídá sám o sobě
- 2) **objektivní techniky** – činnost subjektu je objektivně měřena
- 3) **projektivní techniky** – subjekt promítá sebe sama do blíže nestrukturovaných podnětů

1. SUBJEKTIVNÍ TECHNIKY

Do skupiny subjektivních technik je možné zařadit:

- a) sebepozorování
- b) psychologický rozhovor (interview)
- c) dotazník
- d) posuzovací stupnice

4.1.2.1 Sebeopozorování (introspekce)

Tato metoda je velmi významným postupem, s jehož pomocí je možno získat velice cenné informace o subjektivních prožitcích sledovaného subjektu.

4.1.2.2 Psychologický rozhovor (interview)

Jde o přímou sociální interakci, při níž dochází k osobnímu kontaktu. Velkým pozitivem této metody je, že kromě obsahu verbální výpovědi lze získat i řadu dalších informací, které významně dokreslují celkové sdělení.[2]

V rozhovoru se používají otázky uzavřené, polouzavřené a otevřené. Vzhledem k tomu, že rozhovor umožňuje volnost a pružnost, kterou dotazník nemá, dává se v něm přednost otevřeným otázkám před uzavřenými. V průběhu rozhovoru může výzkumník otázku přeformulovat.

Prostředí, ve kterém se rozhovor uskutečňuje, musí být tiché, klidné, podle možnosti izolované od jiného dění. Přítomnost jiných lidí může navodit nežádoucí reakce respondenta. [4]

Podle počtu osob, s nimiž je rozhovor prováděn, se rozlišuje rozhovor **individuální** a **skupinový**. Podle členění struktury otázek se rozhovor rozlišuje na:[12]

- 1) standardizovaný
- 2) nestandardizovaný
- 3) polostandardizovaný

Standardizovaný rozhovor – probíhá podle otázek, jejichž znění je předem pevně formulováno a je přesně stanovené i jejich pořadí. Výhodou této formy rozhovoru je lepší možnost srovnání výsledků a menší problémovost při zpracování údajů. Nevýhodou je určitá šablonovitost, která může omezovat v obdržení dalších informací.[12]

Nestandardizovaný rozhovor – je veden v poměrně volném a pružném duchu a tazateli je dáván velký prostor pro vlastní realizaci. U tohoto druhu rozhovoru je pevná základní strategie a sledovaný cíl. Taktika a způsob vedení rozhovoru je zcela v aktuální kompetenci, která vychází jak z potřeb tazatele, tak např. z dané situace či z momentální

atmosféry. Nedostatkem tohoto postupu je velká obtížnost při zpracování. U této techniky rovněž vzniká požadavek na velkou zkušenost a profesionální připravenost tazatele. Výhodou pro zkušeného jedince je, že může pružně reagovat na potřeby situace.[12]

Polostandardizovaný rozhovor – je určitým kompromisem mezi oběma předcházejícími způsoby vedení komunikace. Při tomto způsobu rozhovoru vychází tazatel z předem připravených okruhů otázek a konkrétní formulace a pořadí vyplýne z konkrétní situace, která v daném okamžiku nastane.[12]

4.1.2.3 Dotazník

Dotazník patří k nejpoužívanějším pedagogickým výzkumným technikám.. Podstatou dotazníku je zjištění dat a informací o respondentovi, ale i jeho názorů a postojů k problémům, které dotazujícího zajímají. Je určen především pro hromadné získávání údajů, tzn. Že v poměrně krátkém čase lze získat velké množství informací od početného množství respondentů.[4]

Velkým kladem dotazníku je to, že si každý testovaný jedinec může přizpůsobit tempo práce své osobní potřebě. Údaje získané touto technikou lze většinou plně kvantifikovat. To umožňuje i počítačové zpracování velkého množství dat.

Naopak velkým problémem dotazníků je formulace otázek. Dobře formulované otázky nesmí být návodné, nesmí působit sugestivně. Otázky v dotazníku nesmí umožňovat mnohoznačnou odpověď. Nesmí být příliš strohé ani příliš obsáhlé. Otázky musí být jasné a srozumitelné všem respondentům. Velice náročná je práce při interpretaci údajů získaných dotazníkem.

Nutnou součástí dotazníku je **předvýzkum** formou rozhovoru nebo ankety, nebo jejich kombinací. Předvýzkum odhalí problém s jeho podstatnými aspekty a umožní způsob konzistence při kladení otázek. Celkový dojem dotazníku tvoří jeho forma a obsah. [4]

Obsah dotazníku se většinou dělí na tři části: [6]

1. **úvodní část** – obsahuje informace o cílech výzkumu a instituci, která jej provádí a pokyny, jak dotazník vyplňovat.
2. **střední část** – těžiště dotazníku, sled otázek by měl splňovat kritérium od nejlehčích po nejtěžší
3. **závěrečná část** – demografický charakter

Typy otázek

Otázky lze třídit podle různých kritérií. Základní dělení otázek v dotazníku je podle stupně otevřenosti. Rozlišují se otázky: [9]

- **uzavřené** – nabízí hotové alternativní odpovědi bez možnosti vlastní volby respondenta. Jeho úkolem je označit vhodnou odpověď. Výhodou je jejich lehké zpracování.
- **otevřené** – nenabízejí žádnou variantu odpovědi a ponechávají respondentovi plnou volnost pro samotné vyjádření. Otázky pouze respondenta nasměrují na tázaný jev, ale neurčuje mu alternativní odpovědi. Výhodou je, že neomezují respondenta. Jejich odpovědi se však obtížněji zpracovávají.
- **polozavřené** – nabízejí možnosti odpovědi, ale ponechávají možnost respondentovi pro volbu vlastní varianty.

Délka dotazníku by měla být taková, aby výzkumník získal všechny potřebné údaje. Na druhé straně dotazník nemůže být tak dlouhý, aby unavoval respondenty. Délka dotazníku je tedy často kompromisem mezi požadavky výzkumníka a schopnostmi a zájmem respondentů. Doporučuje se maximální délka vyplňování 30 minut. Zajímavost dotazníku přitahuje respondenty a ti jsou potom ochotni pracovat i déle.[9]

Návratnost dotazníků znamená poměr počtu rozdaných dotazníků k počtu vyplněných a vrácených dotazníků. Vyjadřuje se v procentech a za požadovanou minimální návratnost dotazníkového výzkumu se považuje 75%. [4]

Dobře provedený výzkum má zadavatelům nabízet lepší, kvalifikovanější a spolehlivější řešení existujících problémů. [10]

4.1.2.4 Posuzovací škály

Škálování se uskutečňuje různými druhy posuzovacích škál, které lze začlenit do schémat rozhovoru nebo dotazníku.

Škály jsou číselné systémy, pomocí nichž lze zachytit dimenzi hodnocení, síly či aktivity posuzovaných jevů. Jsou vhodnou technikou pro měření hodnot a postojů. Umožňují určit nejnižší a nejvyšší stupeň sledovaného jevu, komparovat, opakovat měření, apod. [6]

Typy postupových stupnic (škál) [6]

- **sumačně posuzovací škály = Likertova škála**

Jsou souhrnem postojových položek, které jsou co do postojové hodnoty rovnocenné. Respondentům se předkládají jednotlivé výroky přímo a ti s těmito výroky pouze uvádějí svůj souhlas či nesouhlas.

- **kumulační škála = Guttmanova škála**

Měří pouze jednu proměnnou, je vhodná pro výzkum psychologický, nikoli pedagogický.

- **škála zjevně stejných intervalů = Thurstoneova škála**

Technika, která přiřazuje škálovou hodnotu každému použitému výroku. Položky jsou co do postojové hodnoty různé a vyjadřují míru upřednostňování nebo odmítání objektu postoje a souhlas osoby s nimi poskytuje možnost přímého určení jejího postoje.

Nejvhodnější a nepoužívanější pro pedagogický výzkum je sumačně posuzovací škála.

2. OBJEKTIVNÍ TECHNIKY

Pro tuto skupinu nástrojů je typické, že se na základě maximální objektivity snaží o vyloučení subjektivního zkreslení.

Tyto techniky je možno rozdělit do tří základních skupin: [2]

- a) **Psychofyzické metody** – tyto metody se používají pro zjišťování úrovně psychického stavu za pomoci fyziologických ukazatelů. Předpokladem je, že určitý psychický stav vyvolá konkrétní fyziologickou změnu v organismu.
- b) **Výkonové zkoušky** – měří maximální a typický objektivní výkon člověka v různých úlohách. Nejznámější technikou patřící do této skupiny, je inteligenční test. Dále sem patří např. testy koncentrace pozornosti, testy senzomotorických dovedností či testy na měření jednotlivých aspektů vnímání.
- c) **Rozbor výsledků činností** – jedná se o skupinu metod, které umožňují získat velice cenný materiál pro poznání osobnosti člověka – údaje o jeho prožívání, myšlení, vnímání, ale i informace o jeho zážitcích a zkušenostech.

3. PROJEKTIVNÍ TECHNIKY

Skupina technik pracujících na principu projekce vychází z předpokladu, že sledovaná osoba reaguje na mnohoznačný a neurčitý podměťový materiál specifickým, pro sebe typickým a příznačným způsobem.

Tyto techniky je možné rozdělit následujícím způsobem:

- a) **písemné** – údaje se sdělují písemně
- b) **slovní** – verbální interpretace údajů
- c) **kresebné** – údaje se vyjadřují v kresbě
- d) **blíže nespecifikované** (různé)

5 Metodologie výzkumu

5.1 Metoda prováděného výzkumu

Cílem tohoto výzkumu je zjistit obecné příčiny poklesu prospěchu při přechodu žáků ze základní školy na střední školu.

Z uvedených metod výzkumu a jejich přístupů je nejvhodnější osobní dotazování pomocí dotazníku. Při sestavování otázek se dospělo k závěru, že pro většinu z nich budou nejvhodnější formou otázky s uzavřeným koncem. Ty nabízí možnosti odpovědi, které jsou známy. Tyto otázky jsou také výhodnější proto, že se odpovědi na ně daleko lépe zpracovávají a sestavují do různých tabulek a grafů a zároveň studenty tolik neobtěžují.

Do dotazníku jsou zařazeny také některé otázky, které sice nabízejí možnosti odpovědi, ale ponechávají studentům i možnost vlastní odpovědi – tzv. polozavřené otázky. Pro zpestření jsou v dotazníku přidány i dvě otázky s otevřeným koncem, kde se studenti mohli volně vyjádřit k dané otázce.

6 Vytipování konkrétních středních škol, kde byl výzkum prováděn a jejich základní charakteristika

Výzkum byl proveden na dvou středních odborných školách v Liberci a to na Střední průmyslové škole textilní a na Střední škole stavební a dopravní. Tyto školy byly pro výzkum vybrány proto, že jsem zde absolvovala svou praxi v rámci studia DPS.

6.1 Základní informace o jednotlivých středních školách

Informace o jednotlivých školách jsou čerpány z internetových stránek daných škol. [13, 14]

6.1.1 Střední průmyslová škola textilní

obr. č. 1 – Střední průmyslová škola textilní

Střední průmyslová škola textilní byla založena již v roce 1852 jako tkalcovská škola v Liberci, středoevropské centrum textilního průmyslu. Byla to první škola tohoto druhu ve střední Evropě.

V současné době tato škola nabízí standardně ke studiu tři obory. Jedná se o 4leté denní studium s maturitou.

- ODĚVNICTVÍ – zaměření Podnikatelství
- ODĚVNICTVÍ – zaměření Technologie oděvů
- TEXTILNÍ VÝROBA A PODNIKATELSTVÍ

ODĚVNICTVÍ – výuka klasických společensko-vědních předmětů a dále zde probíhá výuka technologie oděvní výroby, konstrukce a modelování oděvů, oděvního výtvarnictví a výpočetní techniky. Jednotlivá zaměření se liší volbou volitelných odborných profilujících předmětů.

TEXTILNÍ VÝROBA A PODNIKATELSTVÍ – tento studijní obor připravuje žáky pro činnosti technicko-ekonomických pracovníků a pro různorodé činnosti související s výrobní, podnikatelskou a obchodní praxí v oblasti výroby textilií. [13]

V současné době navštěvuje školu cca 300 studentů, kteří jsou rozděleni do 12 tříd.

6.1.2 Střední škola stavební a dopravní

obr. č. 2 – Střední škola stavební a dopravní

Integrovaná střední škola stavebních a řemeslných oborů a Učiliště Liberec je školou, která byla založena v roce 1957, kdy vzniklo Odborné učiliště stavební. Nyní se v této škole připravují studenti v akreditovaných studijních a učebních oborech stavebního a dopravního směru. Jedná se o tříleté učební obory zedník, kameník, tesař, malíř, instalatér, truhlář, zámečnick, automechanik, autoelektrikář, elektromechanik pro sdělovací a zabezpečovací techniku, elektrikář a dvouletý učební obor stavební výroba. Čtyřletými studijními obory jsou management stavebnictví, provoz a ekonomika dopravy a nově autotronik. Dále se na této škole vyučují studijní nastavbové obory

stavební provoz a podnikání v technických povoláních, které jsou určeny pro absolventy tříletých učebních oborů.

Hlavním úkolem škole je poskytování vzdělávání a výchovy žáků v rámci výchovně-vzdělávací soustavy. Neopomenutelnou stránkou činnosti je také oblast sociální, která spočívá především v hledání cesty pro každého žáka do určité míry i individuálně.

V současné době navštěvuje školu 905 studentů, kteří jsou rozděleni do 34 tříd. [14]

7 Vyhodnocení dotazníku ke zjištění obecných příčin poklesu prospěchu při přechodu žáků ze ZŠ na SŠ

7.1 Metodika vyhodnocení

7.1.1 Vyhodnocení dotazníku

Po provedení výzkumu bylo zjištěno, že počet i forma otázek v dotazníku byl dostačující pro zjištění stanoveného cíle, a přitom doba potřebná k vyplnění byla maximálně 20 minut.

Dotazník vyplnilo celkem 115 studentů středních odborných škol (53 ze SŠ S a D, 62 ze SPŠT). Vyhodnocení je provedeno procentuelně (%). Vzhledem k tomu, že u některých otázek byla možnost výběru z několika možností, je nutné chápat procenta, uvedená u jednotlivých možností, vždy k celému vzorku (jejich součet tedy není 100%). Ke grafickému znázornění byly použity sloupové grafy, kde osa x je deskriptor sloužící k vyhodnocení daného zkoumaného kritéria, osa y je potom procentuální vyjádření odpovědí vybraného vzorku respondentů. Výsledky zachycené v grafech jsou dále vysvětleny.

Pedagogického výzkumu na téma „Příčiny poklesu prospěchu při přechodu žáků ze ZŠ na SOŠ“ se zúčastnilo celkem 115 studentů SOŠ z Liberce. Na Střední průmyslové škole textilní (SPŠT) bylo rozdáno 60 dotazníků, ale 4 z nich se mi od studentů nevrátily a 5 byly vyplněny neúplně. Na Střední škole Stavební a Dopravní (SŠ S a D) se výzkumu zúčastnilo 53 studentů a všechny dotazníky byly vhodné ke zpracování. Shodně je tedy výzkum vyhodnocen z 53 dotazníků ze SPŠT a z 53 dotazníků ze SŠ S a D. Jednotlivé grafy zachycují procentuální vyjádření jednotlivých možností a také porovnávají navzájem obě školy, na kterých byl výzkum proveden.

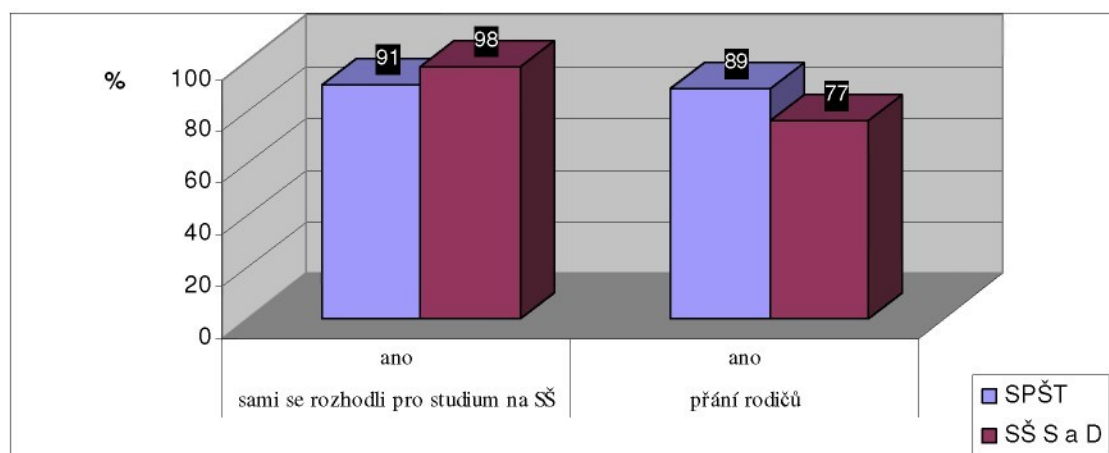
Na SPŠT se výzkumu zúčastnilo 88% žen a 12% mužů ve věku 16 – 18 let. Z celkového počtu bydlí na internátě jen 13% (7 studentů) a zbytek do školy denně dojíždí z blízkého okolí nebo je přímo z Liberce. Jejich rodiče mají povětšinou středoškolské vzdělání (34% otců a 54% matek), popř. jsou vyučeni (43% otců a 26% matek).

Na SŠ S a D vyplnilo dotazník 30% žen a 70% mužů ve věku 16 – 18 let. Na internátě bydlí pouze 9 studentů (17%) a zbytek do školy denně dojíždí. Jejich rodiče mají většinou středoškolské vzdělání (46% otců a 57% matek) nebo jsou vyučeni (46% otců a 23% matek).

Procentuelní rozdíl v poměru mužů a žen v jednotlivých sledovaných školách je dán typem školy a studijním oborem.

Rozhodnutí pro studium na SŠ

Pro studium na SŠ se rozhodlo 91% studentů, kteří nyní studují na SPŠT a z 89% to bylo i přání jejich rodičů. U SŠ S a D se pro studium rozhodlo 98% studentů a u 77% splnili i přání svých rodičů.

Graf č. 1 - **Rozhodnutí pro studium na SŠ**

Problémy s výběrem střední školy měla téměř polovina (51%) studentů na SPŠT, ale ze 64% jim s typem školy poradili rodiče.

Na SŠ S a D řešilo tento problém 49% studentů, kde jim v rozhodování poradilo 58% rodičů.

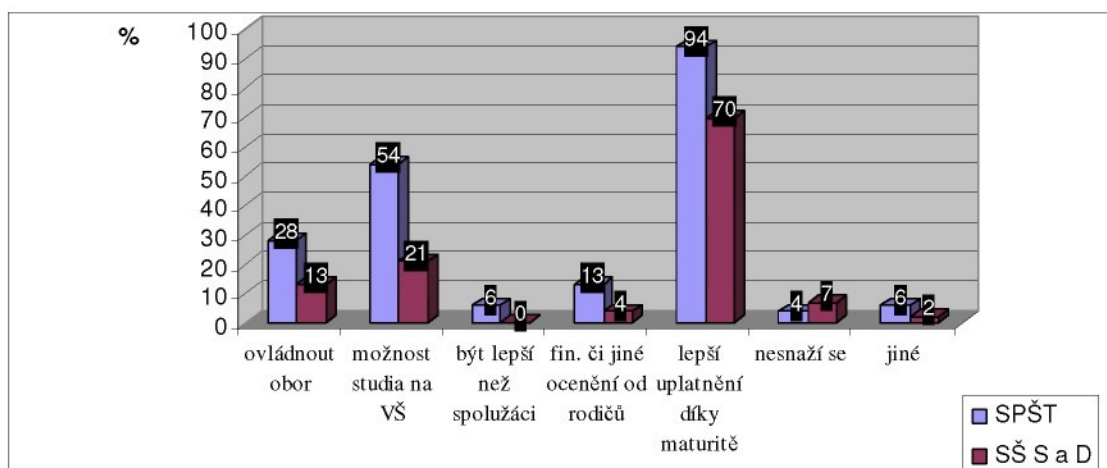
Motivace k dosahování dobrých výsledků

U otázky, co studenty nejvíce motivuje k dosahování dobrých výsledků ve škole, si mohli zvolit několik možností, proto celkový počet nedává 100%.

U obou škol nejvíce studenty motivuje to, že díky maturitě mají možnost získat lepší uplatnění. U SPŠT je to 94% a u SŠ S a D je to 70% studentů.

Druhým největším motivátorem je možnost studia na vysoké škole (54% studentů SPŠT a 21% studentů SŠ S a D).

Možnost, že se nesnaží a stačí jim školu dokončit, odpovědělo 4% studentů na SPŠT a 7% na SŠ S a D.

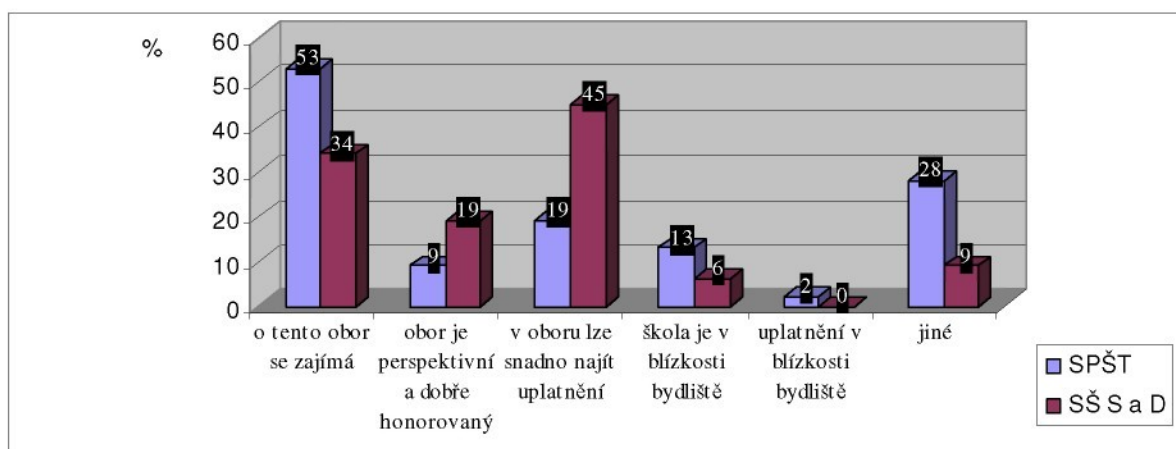
Graf č. 2 – Motivace k dosahování dobrých výsledků

Poměrně i vysoké procento studentů z obou škol by rádo studovalo na vysoké škole (54% SPŠT a 21% SŠ S a D). Pevně rozhodnuto, že VŠ určitě studovat nechce, je 10% studentů na SPŠT a 25% na SŠ S a D. Zbytek studentů ještě o tom není rozhodnuto a ani o této možnosti zatím nepřemýšleli.

Důvod pro výběr zvoleného oboru

Na otázku, proč si vybrali obor, který studují, opět respondenti vybírali více možností. U SPŠT bylo hlavním důvodem z 53% zájem o obor a mohou v něm snadno najít uplatnění (19% studentů).

U studentů SŠ S a D bylo hlavním důvodem snadnost najít uplatnění v oboru (45%) a 34% respondentů uvedlo, že se o obor zajímají.

Graf č. 3 – Důvod pro výběr zvoleného oboru

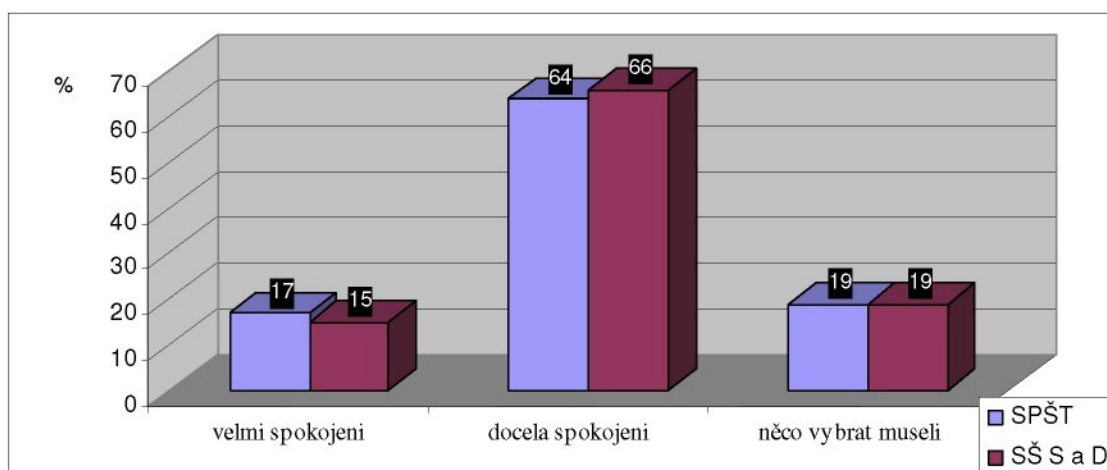
U této otázky se mohli i sami vyjádřit k tomu, proč si tento obor vybrali.

Na SPŠT tuto možnost zvolilo 27% respondentů a hlavním důvodem bylo ze 7% to, že tato škola pro ně byla poslední možnost výběru SŠ nebo se nedostali na školu, na kterou původně chtěli.

U SŠ S a D se volně k této otázce vyslovalo 9% respondentů a hlavními důvody bylo to, že: školu jim doporučili rodiče (1%); nedostali se na školu, na kterou chtěli (3%) nebo z nedostatku výběru SŠ (1%)

Spokojenost se zvoleným oborem

Se studijním oborem, který si respondenti zvolili, jsou docela spokojeni 64% studentů na SPŠT a 66% na SŠ S a D. Velmi spokojeno je jen 17% studentů na SPŠT a 15% na SŠ S a D. Zbytek respondentů se studijním oborem není příliš spokojen.

Graf. 4 – Spokojenost se zvoleným oborem

34% studentů na SPŠT a 45% na SŠ S a D se domnívají, že jim škola, kterou studují, poskytuje všechny vědomosti a dovednosti potřebné pro obor. Vysoké procento respondentů (43% na SPŠT a 36% na SŠ S a D) neví, zda budou tyto vědomosti a dovednosti potřebovat a zbytek si myslí, že je nebudou potřebovat.

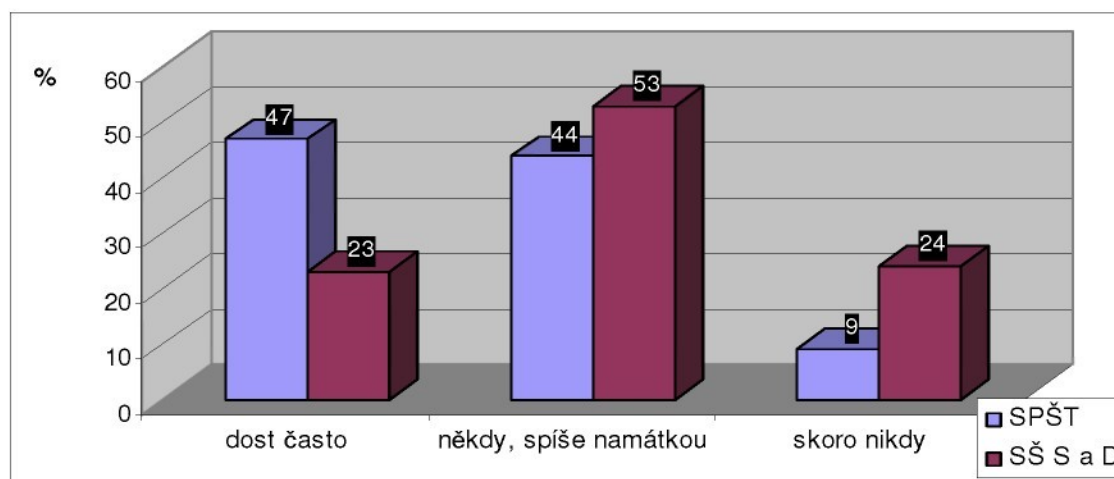
Tyto vědomosti a dovednosti považuje za potřebné pro život 55% studentů SPŠT a 57% studentů SŠ S a D. Nerozhodnuto je 17% studentů SPŠT a 41% SŠ S a D. Zbytek nepovažuje tyto vědomosti a dovednosti za potřebné.

Na otázku, zda rodiče pomáhali svým dětem na základní škole (ZŠ) s učivem, odpovědělo kladně 51% studentů SPŠT a 38% SŠ S a D.

Zájem rodičů o přípravu studentů na vyučování

Většina studentů SPŠT (47%) přiznala, že jejich rodiče projevují zájem o jejich přípravu do školy dost často.

U studentů SŠ S a D převažoval názor (53%), že rodiče zájem projevují spíše namátkou. Možnost, že rodiče neprojevují zájem, odpovědělo 9% studentů SPŠT a 24% SŠ S a D.

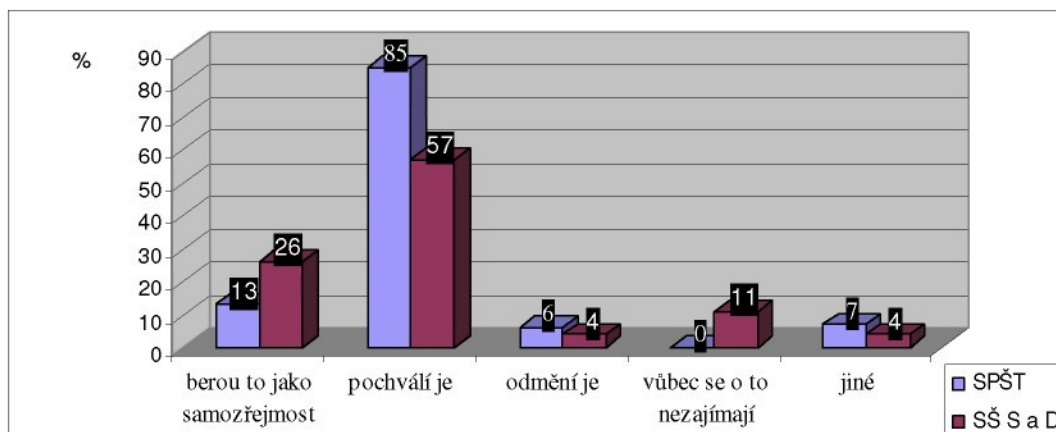

Graf č. 5 – Zájem rodičů o přípravu studentů na vyučování

Chování rodičů při dosažení úspěchu ve škole

85% studentů SPŠT rodiče pochválí, pokud dosáhnou ve škole nějakého úspěchu. Z toho 6% uvedlo, že je rodiče nejen pochválí, ale i odmění.

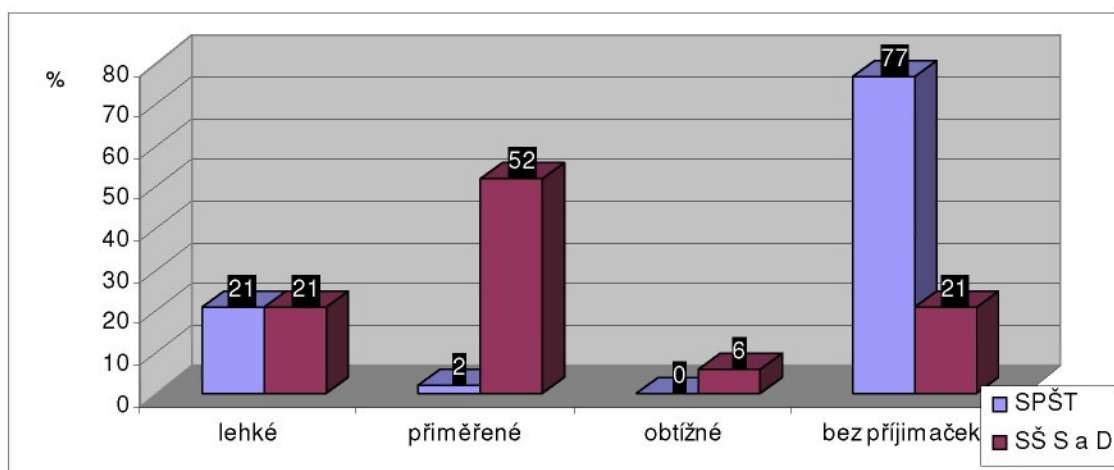
Za úspěch ve škole pochválí rodiče 57% studentů SŠ S a D. 26% studentů uvedlo, že úspěch ve škole berou rodiče jako samozřejmost a 11% se přiznalo, že se o to rodiče vůbec nezajímají.

Graf č. 6 – Chování rodičů při dosažení úspěchu ve škole

Obtížnost přijímacích zkoušek na SŠ

Přijímací zkoušky byly pro 21% studentů SPŠT i SŠ S a D lehké. 77% studentů SPŠT se na školu dostalo bez přijímacích zkoušek díky dobrému studijnímu prospěchu na ZŠ. Na SŠ S a D bylo přijato bez přijímacích zkoušek 21% studentů a pro 52% byly zkoušky přiměřené.

Graf č. 7 – Obtížnost přijímacích zkoušek na SŠ

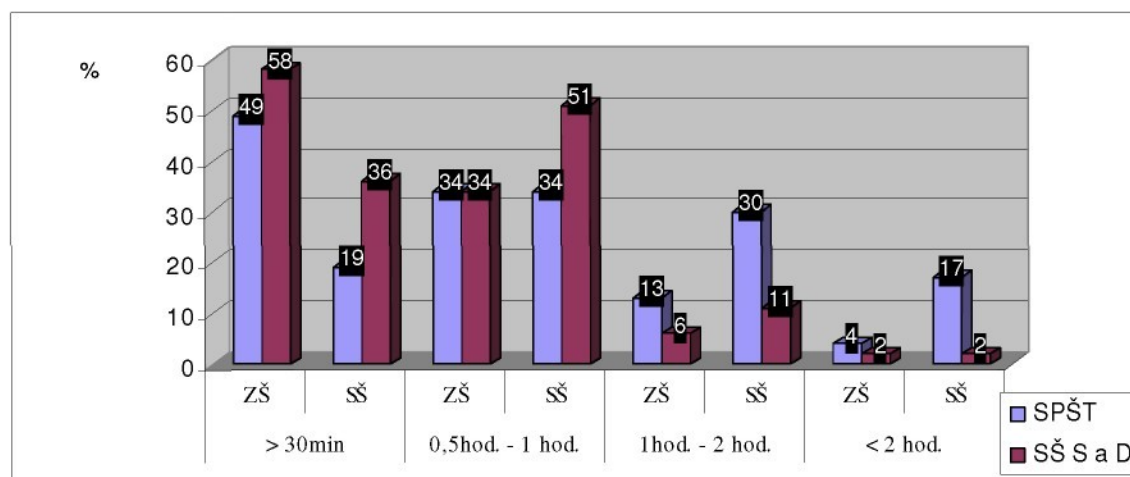
Na otevřenou otázku, kde se studenti mohli vyjádřit k tomu, který předmět jim v nové škole dělá největší problémy, se vyjádřilo 91% studentů SPŠT a 98% studentů SŠ S a D. Na SPŠT dělá největší problémy ze 47% matematika a to především z důvodu špatného vyučujícího a dále konstrukce, kde 26% studentů uvedlo, že je to obtížný předmět. Pro 6% studentů nepředstavuje problém žádný předmět.

Na SŠ S a D uvedlo 44% studentů, že největší problém mají s předmětem elektrotechnika a to proto, že vyučující je cizinec (Ukrajinec) a látku neumí vysvětlit a také proto, že je tento předmět obtížný. 8% studentů nemá problém, s žádným předmětem.

Průměrný čas věnovaný přípravě na vyučování

Následující graf porovnává, kolik času denně věnovali studenti přípravě na vyučování v posledních 3 letech na ZŠ a kolik času této přípravě věnují nyní na SŠ.

Na ZŠ se 49% studentů SPŠT a 58% studentů SŠ S a D věnovalo přípravě na vyučování méně než 30 minut. Na SŠ se této přípravě v průměru věnuje 34% studentů SPŠT a 51% studentů SŠ S a D od 30 minut do 1 hodiny denně.

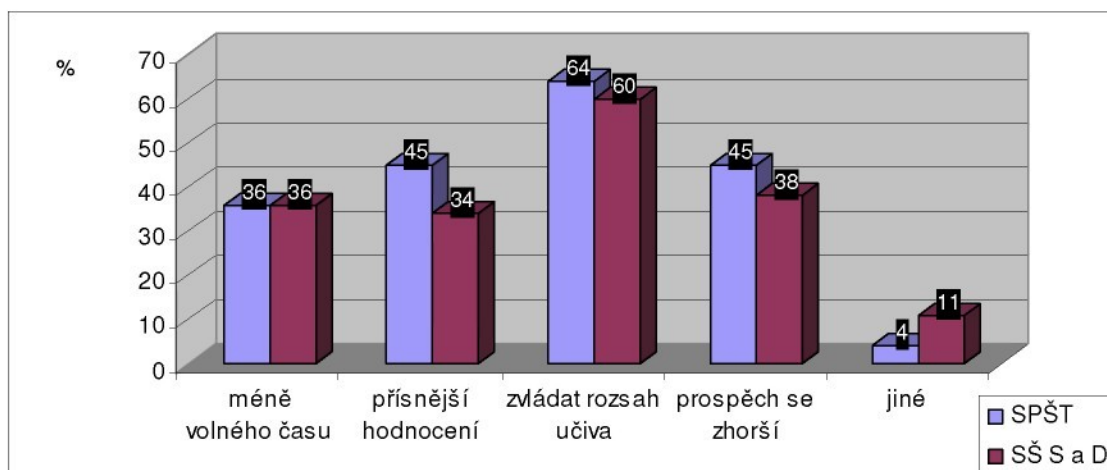

Graf č. 8 – Průměrný čas věnovaný přípravě na vyučování

Obavy z přechodu na SŠ

Na otázku, čeho se studenti obávali před vstupem na SŠ, mohli volit několik možností, proto součet nedává 100%.

Nejvíce se studenti obávali toho, že nebudou zvládat rozsah učiva (64% studentů SPŠT a 60% studentů SŠ S a D) a dále přísnějšího hodnocení a zhoršení prospěchu. Z celkového počtu se 7% studentů SPŠT obávalo, že nejen hodnocení na SŠ bude přísnější, ale zároveň budou hůře zvládat větší rozsah učiva a zhorší se jim prospěch. U studentů SŠ S a D se těchto tří faktorů najednou obávalo 6% studentů. Tři studenti na SŠ S a D se neobávali ničeho. Na SPŠT to byl jen jeden student.

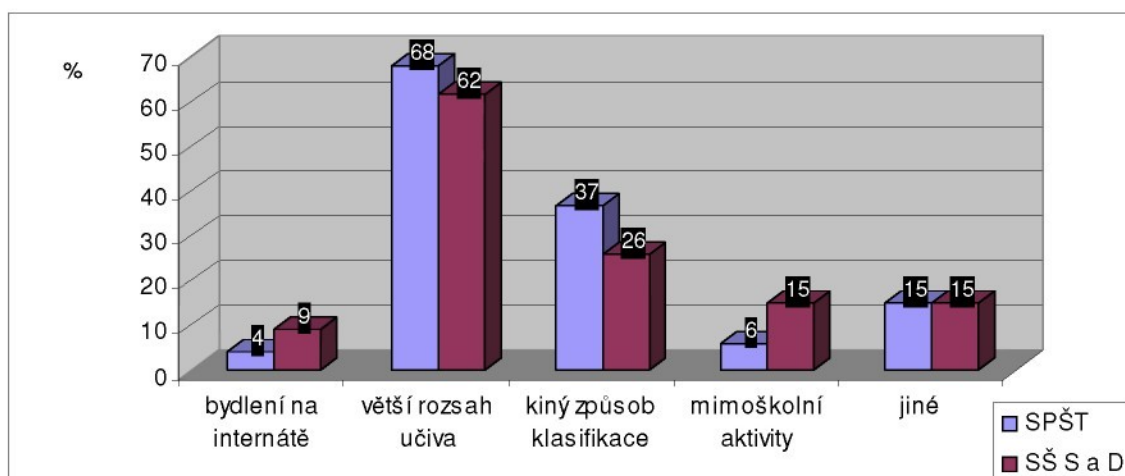
Graf č. 9 – Obavy z přechodu na SŠ

Po vstupu na SŠ přibýly mimoškolní aktivity jen 30% studentů SPŠT a 17% SŠ S a D.

Příčiny zhoršení prospěchu na SŠ oproti ZŠ

Následující graf ukazuje možné příčiny zhoršení prospěchu studentů na SŠ oproti ZŠ. I zde mohli volit více možností, proto součet opět nedává 100%.

Největší příčinu zhoršení prospěchu oproti ZŠ spatřují studenti ve větším rozsahu učiva (68% SPŠT a 62% SŠ S a D) a v jiném způsobu klasifikace (37% SPŠT a 26% SŠ S a D). V obou těchto příčinách vidí 16% studentů SPŠT a 11% SŠ S a D možné zhoršení prospěchu. Pět studentů SPŠT a tři studenti SŠ S a D uvedli, že se jim prospěch nezhoršil.

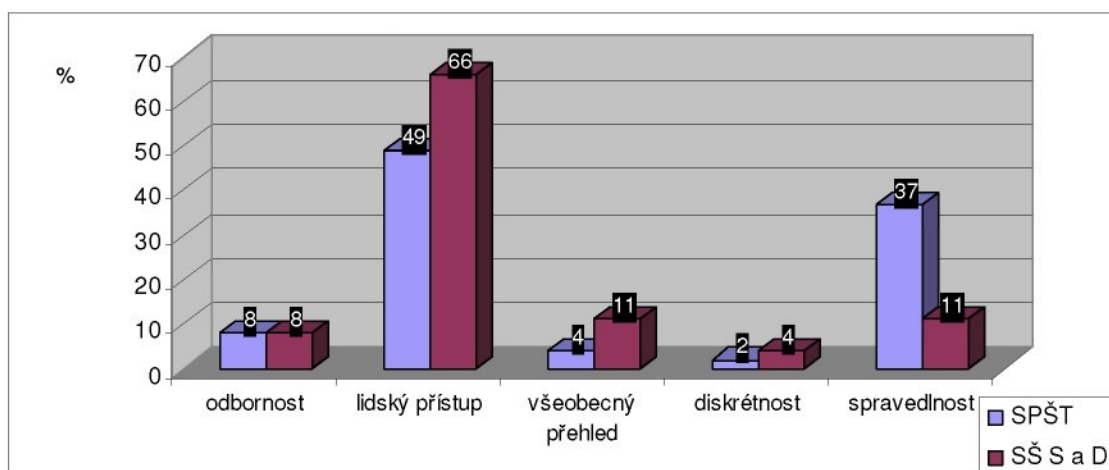
Graf č. 10 – Příčiny zhoršení prospěchu na SŠ oproti ZŠ

Nejvíce oceněné vlastnosti učitele

Mezi vlastnosti učitele, které studenti nejvíce oceňují, patří lidský přístup a spravedlnost.

Studenti seřadili vybrané vlastnosti učitele následovně:

SPŠT		SŠ S a D	
1. lidský přístup	(49%)	1. lidský přístup	(66%)
2. spravedlnost	(37%)	2. všeobecný přehled	(11%)
3. odbornost	(8%)	2. spravedlnost	(11%)
4. všeobecný přehled	(4%)	4. odbornost	(8%)
5. diskrétnost	(2%)	5. diskrétnost	(4%)

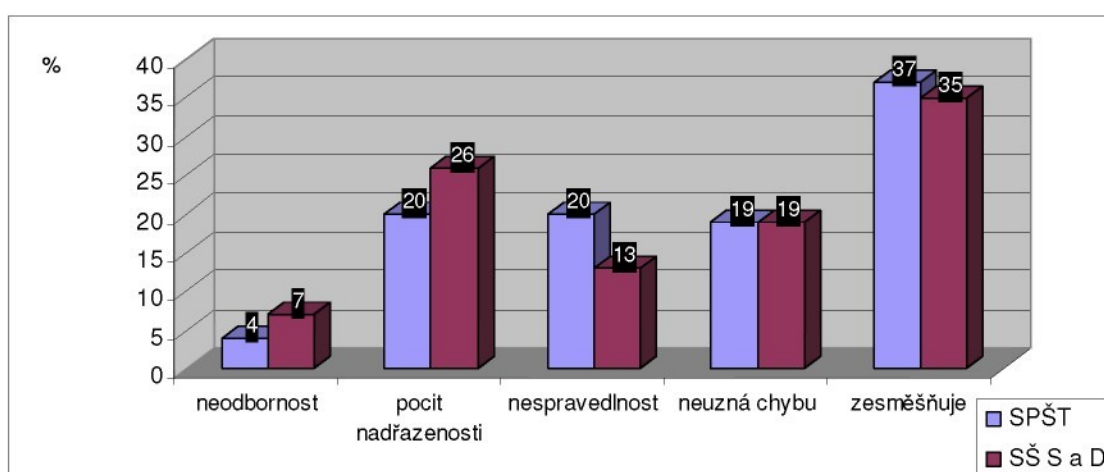
Graf č. 11 – Nejvíce oceněné vlastnosti učitele

Nejvíce odsuzované vlastnosti učitele

Naopak mezi nejvíce odsuzované vlastnosti patří to, pokud učitel zesměšňuje. Nejméně jim vadí neodbornost.

Studenti seřadili vybrané vlastnosti učitele následovně:

SPŠT		SŠ S a D	
1. zesměšňuje	(37%)	1. zesměšňuje	(35%)
2. pocit nadřazenosti	(20%)	2. pocit nadřazenosti	(26%)
2. nespravedlnost	(20%)	3. neuzná chybu	(19%)
4. neuzná chybu	(19%)	4. nespravedlnost	(13%)
5. neodbornost	(4%)	5. neodbornost	(7%)

Graf č. 12 – Nejvíce odsuzované vlastnosti učitele

Na otázku, zda si respondenti váží spolužáků, kteří dosahují vynikajících studijních výsledků, odpovědělo kladně 62% studentů SPŠT a 58% SŠ S a D.

Na nové prostředí školy si těžko zvykalo 38% studentů SPŠT a 21% studentů SŠ S a D.

Na závěr dotazníku byla položena opět otevřená otázka, kde se mohli respondenti vyjádřit k tomu, co by chtěli nebo nechtěli, aby bylo stejné jako na ZŠ. Svůj názor vyslovilo 64% studentů SPŠT a 68% SŠ S a D.

Na obou sledovaných školách se studenti vyjadřovali nejvíce k následujícím změnám, které by chtěli:

- stejní spolužáci, učitelé jako na ZŠ – 20% SPŠT a 8% SŠ S a D
- lepší přístup ke studentům (lepší přístup učitelů) – 6% SPŠT a 11% SŠ S a D
- mírnější klasifikace, popř. stejný způsob – 12% SPŠT a 8% SŠ S a D
- nic by neměnili – 15% SPŠT a 11% SŠ S a D

Závěr

Vybranou metodikou bylo testováno 106 studentů dvou středních odborných škol v Liberci. Jednalo se o SPŠT, kde bylo dotázáno 53 studentů a o SŠ S a D, kde dotazník vyplnilo také 53 studentů.

Po vyhodnocení dotazníku vyplývá, že mezi nejčastější možné příčiny poklesu prospěchu při přechodu žáků ze základní školy na střední školu, mohou patřit následující:

- větší rozsah učiva
 - jiný způsob klasifikace
 - mimoškolní aktivity
 - přístup učitele
 - rychlost adaptace na nové školní prostředí
-
- Většího rozsahu učiva oproti základní škole se obávalo 68% studentů SPŠT a 62% studentů SŠ S a D.
 - 37% studentů SPŠT a 26% studentů SŠ S a D považuje za možnou příčinu zhoršení prospěchu jiný způsob klasifikace, než na který byli zvyklí na ZŠ.
 - Jednou z příčin horších studijních výsledků na SŠ by mohly být mimoškolní aktivity. 30% studentů SPŠT a 17% studentů SŠ S a D uvedlo, že po vstupu na SŠ jim přibýly mimoškolní aktivity a zbývá jim méně času na učení.
 - Velice důležitý je také přístup učitele ke studentům. V dotazníku měli respondenti možnost seřadit dle důležitosti vlastností učitele, které na něm nejvíce oceňují a které nejvíce odsuzují. Na obou sledovaných školách studenti nejvíce oceňují lidský přístup (49% SPŠT a 66% SŠ S a D) a spravedlnost (37% SPŠT a 11% SŠ S a D). Naopak nejvíce odsuzují, pokud učitel zesměšňuje (37% SPŠT a 35% SŠ S a D) a má pocit nadřazenosti (20 SPŠT a 25% SŠ S a D).
 - Na nové prostředí školy si těžko zvykalo 38% studentů SPŠT a 21% studentů SŠ S a D.

Studijní výsledky mohou také záviset na spokojenosti se zvoleným oborem. 64% studentů SPŠT uvedlo, že se zvoleným oborem jsou docela spokojeni a 53% z nich se o obor zajímá. Na SŠ S a D uvedlo 66% studentů, že se zvoleným oborem jsou docela spokojeni a 34% z nich se o obor zajímá.

Z výsledků dotazníku vyplynulo, že 54% studentů SPŠT a 32% studentů SŠ S a D by rádo studovalo na vysoké škole.

Seznam použité literatury

- [1] Urbánek Petr: Vzdělávací pedagogika a pedagogický výzkum – Uvedení do problematiky reálné interpretace pedagogických výzkumných nálezů. Liberec, TU Liberec – Fakulta pedagogická, 2004
- [2] Szachtová Alena a kol.: Vybrané kapitoly z pedagogické psychologie. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni, 2001
- [3] Čáp Jan: Psychologie výchovy a vyučování. Praha, Univerzita Karlova Praha, Karolinum, 1997
- [4] Gavora Peter: Úvod do pedagogického výzkumu. Brno, Paido, 2000
- [5] Pelikán Jiří: Základy empirického výzkumu pedagogických jevů. Praha, Univerzita Karlova Praha, Karolinum, 2004
- [6] Horák Josef: Kapitoly z teorie výchovy 2.díl – Problematika výzkumu pedagogických metod na příkladě provedeného šetření. Liberec, TU Liberec – Fakulta pedagogická, 1997
- [7] Kratochvíl Milan, Solfronk Jan, Urbánek Petr: Základy didaktiky. Liberec, TU Liberec – Fakulta pedagogická, 2002
- [8] Mc Bride Rob: Úvod do kvalitativního výzkumu – průvodce pro učitele. Liberec, TU Liberec – Fakulta pedagogická, 1995
- [9] Simová Josefína: Marketingový výzkum trhu. Liberec, TU Liberec – Hospodářská fakulta, 1996
- [10] Kolektiv autorů: Marketing – základy a postupy. Praha, Computer Press, 2001
- [11] Kunčar Slavomil, Slakun Krnov: Marketing pro všechny. Český Těšín, 1997
- [12] Kotler Philips: Marketing management. Praha, Grada Publishing, s.r.o., 1998
- [13] Střední průmyslová škola textilní [online]. [cit. 25.11. 2006]. Dostupné z: www.spstliberec.net
- [14] Střední škola stavební a dopravní [online]. [cit. 25.11. 2006]. Dostupné z: www.issro-lb.cz

Seznam příloh

1. Dotazník
2. Vyplněný dotazník – SPŠT
3. Vyplněný dotazník – SŠ S a D
4. Příklady otázek, běžně užívaných v dotaznících
 - a) otázky s uzavřeným koncem
 - b) otázky s otevřeným koncem
5. Metody a techniky používané v pedagogickém výzkumu
6. Porovnání kvalitativního a kvantitativního výzkumu
7. Doporučení pro žáky středních škol, jak studovat

Vážení studenti,

Předkládaný dotazník slouží k vědeckým účelům vypracování Bakalářské práce na téma „Příčiny poklesu prospěchu při přechodu žáků ze ZŠ na SOŠ“ a je anonymní. Odpovídejte proto naprosto otevřeně a pravdivě. Pokud některá z otázek nebude vystihovat Váš názor nebo se k ní nebude chtít vyjadřovat, můžete přejít k další otázce.

- V otázkách, kde je možnost výběru odpovědi, zakroužkujte vždy jednu z odpovědí, kterou si zvolíte.
- V otázkách, kde není uveden způsob odpovědi, výstižně a stručně vypište odpověď.

Prosím Vás o pečlivé vyplnění.

Děkuji za Váš čas a ochotu.

Datum.....

-
- 1) Rozhodl/a jste se pro studium na SŠ sám/a?
 - a) ano
 - b) ne
 - 2) Bylo to přání i Vašich rodičů?
 - a) ano
 - b) ne
 - 3) Dělal/a Vám rozhodnutí problémy?
 - a) ano
 - b) ne
 - 4) Poradili Vám s typem SŠ rodiče?
 - a) ano
 - b) ne
 - 5) Co Vás nejvíce motivuje k dosahování dobrých výsledků ve škole?
 - a) ovládnout obor
 - b) možnost studia na VŠ
 - c) být lepší než spolužáci
 - d) finanční nebo jiné ocenění od rodičů
 - e) díky maturitě mám možnost získat lepší uplatnění
 - f) nesnažím se, stačí školu dokončit
 - g) jiné.....
 - 6) Přejete si, abyste jednou studovali VŠ?
 - a) ano, určitě chci
 - b) ne, určitě nechci
 - c) nevím, ještě jsem o tom nepřemýšlel/a
 - 7) Proč jste si vybral/a tento obor?
 - a) o tento obor se zajímám
 - b) obor je perspektivní a dobře honorovaný
 - c) v tomto oboru mohu snadno najít uplatnění
 - d) škola je v blízkosti bydliště
 - e) budu mít uplatnění v blízkosti bydliště
 - f) jiné.....

- 8) Se studijním oborem, který jste si zvolil/a, jste:
- velmi spokojen/a
 - docela spokojen/a
 - něco jsem vybrat musel/a
- 9) Domníváte se, že Vám škola, kterou studujete, poskytuje všechny vědomosti a dovednosti, které budete ve svém oboru potřebovat?
- ano
 - ne
 - nevím
- 10) Považujete postupně získávané vědomosti a dovednosti ze školy za potřebné pro Váš budoucí život?
- ano
 - ne
 - nevím
- 11) Pomáhali Vám rodiče na ZŠ s učivem?
- ano
 - ne
- 12) Jak často Vaši rodiče projevují zájem o Vaši přípravu do školy?
- dost často
 - někdy, spíše namátkou
 - skoro nikdy
- 13) Jak se většinou chovají Vaši rodiče, když máte ve škole nějaký úspěch?
- berou to jako samozřejmost
 - pochválí mě
 - odmění mě
 - vůbec se o to nezajímají
 - jiné.....
- 14) Jak se Vám jevíly přijímací zkoušky na tuto školu?
- lehké
 - přiměřené
 - obtížné
 - na SŠ jsem byl/a přijat/a bez přijímacích zkoušek
- 15) Který předmět v nové škole Vám dělá největší problémy? Proč?
-
-
- 16) Kolik času denně jste věnovali přípravě na vyučování v posledních třech letech na ZŠ (7.-9. třída)?
- (prosím zakřížkujte jednu z variant)

Méně než 30 min.	0,5hod. – 1hod.	1hod. – 2hod.	2hod. a více
☐	☐	☐	☐

17) Kolik času denně věnujete této přípravě nyní? (prosím zakřížkujte jednu z variant)

Méně než 30 min.	0,5hod. – 1hod.	1hod. – 2hod.	2hod. a více

18) Obával/a jste se před vstupem na SŠ, že

- a) budete mít méně volného času a více času zabere učení
- b) bude hodnocení přísnější
- c) budete hůře zvládat větší rozsah učiva
- d) Váš studijní prospěch se zhorší
- e) jiné.....

.....

19) Přibýly Vám po vstupu na SŠ mimoškolní aktivity?

- a) ano
- b) ne

20) Pokud se Váš prospěch oproti ZŠ zhoršil, mohlo být příčinou:

- a) bydlení na internátě
- b) větší rozsah učiva
- c) jiný způsob klasifikace
- d) mimoškolní aktivity
- e) jiné.....

.....

21) Které vlastnosti u učitele nejvíce oceňujete? Seřad'te dle důležitosti 1-5 (1- nejdůležitější).

- a) odbornost
- b) lidský přístup
- c) všeobecný přehled
- d) diskrétnost
- e) spravedlnost
- f) jiné.....

22) Které vlastnosti u učitele nejvíce odsuzujete? Seřad'te dle důležitosti od 1-5 (1 – nejvíce odsuzují).

- a) neodbornost
- b) pocit nadřazenosti
- c) nespravedlnost
- d) neuzná chybu
- e) zesměšňuje
- f) jiné.....

23) Vážíte si spolužáků, kteří dosahují vynikajících studijních výsledků?

- a) ano
- b) ne

24) Dělal/a Vám problémy zvyknout si na nové prostředí školy?

- a) ano
- b) ne

25) Při přechodu ze ZŠ na SŠ jste zažívali řadu změn. Co byste chtěl/a nebo naopak nechtěl, aby bylo stejné jako na ZŠ?

.....
.....

26) Pohlaví

- a) žena
- b) muž

27) Věk

28) Studujete

- a) SOŠ
- b) SOU

29) Bydlíte na internátu?

- a) ano
- b) ne

30) Jaké vzdělání dosáhli Vaši rodiče?

a) otec:

- základní
- vyučen
- střetí
- vysoké

b) matka:

- základní
- vyučen
- střední
- vysoké

Děkuji.

Typy otázek

A. Otázky s uzavřeným koncem

- **Dichotomické otázky** – nabízí dvě možné volby odpovědi

Př. „Máte ve Vaší domácnosti osobní počítač?“

1 ☐ Ano 2 ☐ Ne

- **Mnohonásobný výběr** – nabízí tři a více odpovědí

Př. „Kde užíváte Váš osobní počítač?“ Označte všechny vyhovující možnosti.

1 ☐ v zaměstnání 2 ☐ doma 3 ☐ v knihovně
4 ☐ na služebních cestách 5 ☐ jinde

- **Škála souhlasu** – škála, s jejíž pomocí respondent vyjadřuje míru svého souhlasu

Př. „Osobní počítač je pro mne nezbytným pomocníkem.“

silně nesouhlasím	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	silně souhlasím

- **Významový diferenciál** – škála je vepsána mezi dvěma bipolárními slovy a respondent volí bod, který vyjadřuje jeho názor

Př. „Osobní počítače řady PC považuji za“

Moderní.....Technicky překonané

- **Škála důležitosti** – škála, s jejíž pomocí respondent přisuzuje důležitost nějakému atributu

Př. „Jaký význam přikládáte možnosti přenášet osobní počítač?“ Tato skutečnost je pro mne:

	mimořádně důležitá	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	nevýznamná

- **Hodnotící škála** – škála pro hodnocení vlastností

Př. „Osobní počítač IBM PS/2 hodnotím jako:“

výborný	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

B. Otázky s otevřeným koncem

- **Zcela nestrukturované** – otázka, na kterou mohou respondenti odpovědět libovolným způsobem

Př. „Jaký je Váš názor na společnost IBM?“

- **Slovní asociace** – respondenti uvádějí slovo, které je k daným výrazům napadne jako první

Př. „Co Vás napadne, jestliže uslyšíte?“

Osobní počítač

Kufříkový počítač

- **Volné dokončení věty** – jsou předkládány neúplné věty a respondenti je dokončují

Př. „Budu-li uvažovat o koupi osobního počítače do své domácnosti, nejdůležitějším hlediskem výběru bude

Metody a techniky používané v pedagogickém výzkumu

1. Explorační metoda

- a) dotazník
- b) anketa
- c) autobiografie
- d) interview (rozhovor)
- e) beseda

2. Ratingová metoda

- a) expertní šetření
- b) posuzovací škály

3. Metoda Q-třídění

4. Psychosémantická metoda

- a) technika komponentové analýzy
- b) technika slovních asociací
- c) technika repertoárových mřížek
- d) sémantický diferenciál

5. Obsahová analýza

- a) analýza osobních dokumentů
- b) analýza školských a školních dokumentů (profily absolventů, učební plány, kurikulum, učebnice apod.)
- c) analýza školních ukazatelů (absence, prospěch apod.)

6. Testy

- a) testy inteligence
- b) testy osobnosti
- c) testy psychomotorické
- d) didaktické testy

7. Projektivní metoda a techniky

- a) verbální projektivní metody
- b) grafické projektivní metody
- c) pohybové (manipulativní) projektivní metody

8. Metoda měření sociálních vztahů

- a) sociometrické techniky
- b) techniky zkoumající preferenční postoje

9. Behaviorální metoda

- a) řízené pozorování
- b) interakční analýza

10. Experimentální metoda

- a) laboratorní experiment
- b) simulační experiment
- c) přirozený neboli terénní experiment
- d) formující experiment

11. Metody školní etnografie

12. Metoda longitudinálního šetření

- a) sledování historie osobnosti a důsledků pedagogického působení na její vývoj
- b) longitudinální výzkum pedagogických jevů

Porovnání kvantitativního a kvalitativního výzkumu

KVANTITATIVNÍ VÝZKUM	KVALITATIVNÍ VÝZKUM
<u>Filosofická východiska</u>	
pozitivismus, logický empirismus	fenomenologie, hermenatika
<u>Existence reality</u>	
jedna realita objektivita	více realit subjektivita
<u>Cíle výzkumu</u>	
vysvětlení jevů ověřování teorie	porozumění smyslu jevů budování nové teorie
<u>Přístupy</u>	
čísla, "tvrdá" data zkoumá velké skupiny lidí, reprezentativní vzorky předmětem je vnější lidské chování směřuje ke zveřejnění odstup od zkoumaného	význam, slovo, "měkká" data zkoumá malé skupiny lidí, nerepresentativní vzorky předmětem je záměrná činnost člověka jedinečnost vcítění se, ponoření se do situace

Doporučení pro žáky středních škol, jak studovat

1. Vždy se snažíme dobře pochopit to, čemu se učíme.
2. Z výkladu při vyučování a z učebnice se snažíme vybrat především nejdůležitější poznatky a vhodně je uspořádat. Přehledně si je napíšeme.
3. Při obtížích v pochopení učiva si srovnáme obecný poznatek s konkrétními příklady. Pokud to je možné, nakreslíme si náčrt, schéma. Srovnáme nový poznatek s tím, co již známe.
4. Ujasníme si, které vědomosti a dovednosti z předchozích témat nebo i z jiného vyučovacího předmětu jsou k pochopení nového učiva nezbytné, chybějící vědomosti a dovednosti si doplníme.
5. Když nám něco není jasné nebo nemůžeme nové učivo sami pochopit, požádáme o vysvětlení. Kladení otázek učiteli nebo jinému odborníkovi je projevem zájmu a svědomitosti, nikoli neschopnosti.
6. V rozsáhlejším celku učiva věnujeme zvýšenou péči jeho střední části.
7. Neomezujeme se na čtení látky z učebnice. Alespoň polovinu času věnujeme samostatnému vyjádření obsahu, nakreslení schématu nebo jiným aktivním způsobům učení.
8. Učivo zvláště důležité a obtížné opakujeme vícekrát, ale v kratších časových úsecích a s rozložením do několika dnů.
9. K učení využíváme jak delší časové bloky, tak kratší úseky, podle možnosti i tzv. „ztrátové časy“ (např. dobu čekání na dopravní prostředek). Kratší časové úseky jsou vhodné pro opakování vzorečků, slovíček apod., vypsanych na kartičkách.
10. S přípravou nečekáme na poslední den před další hodinou vyučovacího předmětu, ale aspoň krátce si probereme učivo hned po výkladu – „za čerstvé paměti“.
11. Individuální studium kombinujeme se společnou činností: vzájemně se zkoušíme, vysvětlujeme jeden druhému obtížná místa, konverzuje v cizím jazyce apod.
12. Přihlížíme ke zvláštnostem metody učení v různých vyučovacích předmětech a využíváme rady učitelů, příruček apod.
13. Snažíme se dodržovat pravidelný režim dne a dostatečný spánek.